

K r i s t i n a S t o n y t ė

Pasvalio 2-oji vidurinė mokykla, XIIb klasė

P a s a u l i o d a r n a n o v e l ė j e

"K a i t r a"

(Marius Katiliškio romanas "Užuovėja")

1996 m.

Taip gera, ramu ir saugu gyventi. Jautiesi globojamas, auginamas gamtos. Ji tokia graži ir švelni žmogui. Vasara. Šilta lauke, šilta ir žmogaus sieloje. Gera gyventi, kai aplinkui jauti šilumą, gerumą, grožį, kai matai giedrą dangų, niekieno netemdą saulę. Ji šildo. Džiugina gyvastį, glosto. Šitaip šilta, ramu ir gera "Kaitroje", Mariaus Katiliškio romano "Užuovėja" šeštojoje novelėje. Čia kuriamas grožio, gyvybingumo, pilnatvės ir darnos pasaulis.

Švelnios, ilgesingos intonacijos dėka iškart pajuntame šventišką, nekasdienę aplinką, nepakartojamą momentą. Kiekvienas paprastas gamtos įvykis aprašomas taip jautriai, kad jis tampa nepaprastas, ypatingas. Kaip vaizdingai papasakotas senelio Vaitiškiio matomas, ir ne tik matomas, bet ir širdimi jaučiamas, vaizdelis: "Žolynų kvaptį gėrė senis, užsigulęs ant tvoros. Ir tąja kvaptimi pasigėrusios bitės, sunkiai bevaldydamos geltonas kojas, ropojo iš liūtažandžio suskلياustų auselių į plačią ir skaisčią kaip saulė ziniją. Lindo į tamsiai mėlynus čebatėlius ir skendo giliose tuliponų taurėse, tartum sudėtose maldai vaiko rankutėse. Braidedė razetose, savo pilkumą suliedamos su tų žiedelių pilkumu, bet tokiu stipriu kvepėjimu, kad jis smilkte smilko ir viršijo visus."

Šilumą ir gėrį skleidžia ir novelės senieji-Vaitiškis ir Miklošienė. Apy lyg iš pasakos. Senelis "baltas kaip iš pirties. Vienmarškinis ir baltom pakulinėm kelnėm. Plaukai, ūsai ir antakiai buvo to paties baltumo. Ir neskustos barzdos aštri pažiena lyg sidabrinė šerkšna žvilgėjo ant tamsių ir raukšlėtų skruostų." "...Miklošienė-beveik ragana. Žoles visokias rankioja. Nuo gyvatės užkalba. Rožę nuo veido atsodina. Ir karvėms pieną nutraukia užsimanius. Arba jas bergždžias padaro, sugaišindama apsibėgti". Tai tikrų senovės lietuvių paveikslai. Senelio baltumas-tai lyg gėrio, švarios sielos simbolis. Baltos kelnės kaimo žmogui - nepaparasta švara, tvarkingumas. O raganavimas? Kiek įdomių, pas-

lapingų burtų mūsų tautosakoje! Nuo senų senovės lietuvės skverbėsi į mistiką, norėdamos sužinoti likimus, padėti kitiems, atbaidant piktąsias jėgas. Ragana, burtininkė - tokia ir dėnoji Miklošienė, moteris, saugojusi senosios kultūros dvasią.

Viskas taip darnu, viskas vyksta savaime žemėje, kuri "kaip perinti paukštė plačiais sparnais apgūžusi trapias, besikalančias gyvybes. Ir tyli ji, ir prislopinusi balsus, kad nepabudintų, kad nesudrumstų lengvai plakančių širdžiukių. Ir niekam nevalia įžengti į tuos slaptus ir pašvęstus pavėsius, kur piepsi geltoni, minkšti snapai ir kur kilsoja reti pūkeliai. Brandi ir dalinga motinystės ranka pati apklostė, suvystė ir pridėjo pirštą prie lūpų".

Darna ne tik gamtoje, bet ir žmonėse. Vieniša mergina pagimdo kūdikį. Iš dalies ji ne vieniša. Jai į pagalbą gamta atsiunčia Vaitiškį, paskui Miklošieną. Ta jauna moteris palieka savo vaiką, pabėga. Bet atsiranda žmonės, kurie prižiūri, augina vaiką. Tie žmonės neieško kaltų, nedejuoja dėl savo likimo. Jie džiaugiasi vaikeliu, myli kaip savo, nepaisydami piktų liežuvių. Jiems nesvarbu, kas toji Petriuko motina pabėgėlė, juk vis tiek "visi paukšteliai vienam Dievui gieda." "Bet yra teisybė sviete, ir, žio, kaip tu lapotė lapoji. Suprantama, ~~kad~~ jog ir tavo daliai nužydi dobilo pradalgė viršaus ir dėbręsta rugių pėdas. Buinus esi ir graužas. Ir matai, jogei karštas jaunystės kraujas tave į svieta leido," - kalba Vaitiškis, žiūrėdamas į mažąjį Petriuką. Ir po trejų metų, kai netikėtai pasirodo sūnelio išsiilgę tėvai, senoliai, nors ir skaudančia širdimi, berniuką gražina. Jie nesiekia keršto, stengiasi suprasti jaunosius tėvus. Ir supranta. O už gerą darbą, už rūpestį ir šilumą - gausiai atlyginami. Viskas kaip pasakoje. Senieji net į vestuves pakviečiami. Viskas susitvarko, viskas savose vietose. Malonieji Vaitiškis ir Miklošienė gerumu apdovanoja ir nuojuosius gimines, Petriuko tėvus, ir šie "kaip ugnies pasigriebę, norėjo šuoliais lėkti ir kuo greičiau užkurti savo ugnelę". Vaitiškiui "va čia, iš krūtinės kažin kas iškrito.

Ir ten dabar pasiliks tuštuma. Nu, juk... Ar tas vienas buvo vaikas? O visgi toksai mielas, kaip nė viehas iš jų. Gal kad motinos pamestas... todėl... Ne, po tiek metų pačiame amžiaus vakare, buvo švystelėjusi lėjęs spindulėlis. Ir užpūtė jį... Tamsu bus dabar... Senatvė...”
Liūdesys apėmė senelį. Patamsėjo ir lauke. ”Ilgį šešėliai išskandžiojo pakluones. Per lauką išvarė tamsias vagas.” Senelis žiūrėjo į toli -ten, kur nusivežė jų vaiką, jų laimę...

Yra manančių, kad senas niekam nebetinkas. Čiagi būtent senieji buvo gamtos pasirinkti, kad išgelbėtų kitus ir sustatytų viską į savo vėžes. Senelis Vaitiškis ir našlė Miklošienė ne tik kitus padarė laimingus, bet ir patys tapo laimingi. Gera, ramu ir saugu gyventi, kada žinai, jog esi tarp gerų žmonių, jog tavimi pasirūpins, kai reikės pagalbos, jog esi pasaulio darnos dalis. Apie tai kalba Marius Katiliškis romano ”Mžuovėja” novelėje ”Kaitra”.